

Kämäri

2.8.2022

247/04.01.00/2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi lomitussääntöjä koskevan lakimuutosehdotuksen ensimmäisen vaiheen lakimuutosehdotuksiksi

Lausunnon tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksen luonnoksesta, joka koskee lomitussääntöjä koskevan lakimuutosehdotuksen ensimmäisen vaiheen lakimuutosehdotuksia.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi maatalousyrittäjien lomituspäätöslakia (1231/1996), turkistuottajien lomituspäätöslakia (1264/2009), poronhoitajien sijaisavusta annettua lakia (1238/2014) sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 13 §:ä.

Hallituksen esityksen luonnoksen valmistelun taustalla on pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelma, jonka mukaan lomitussääntö uudistetaan.

Lisäksi taustalla on muun muassa eduskunnan seuraava lausuma (EV 108/2015 vp — HE 112/2015 vp): *”Yrittäjän tarpeiden ja lomittajan työajan yhteensovittamista tulee tarkastella kokonaisuudistuksen yhteydessä siten, että lomittajan työn osa-aikaisuutta pystytään vähentämään.”*

Esityksen taustalla on myös uudistuva Euroopan unionin maatalousalan valtioneuvoston sääntely ja tavoite yhdenmukaistaa lomituspäätöslakeja. Esitys on laadittu uudistuvasta Euroopan unionin maatalousalan valtioneuvoston sääntelystä saatavilla olleiden Euroopan komission luonnosten perusteella.

Lomitussääntöjä koskevan lakimuutosehdotuksen alustavaa valmistelua on tehty viime vuosina sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Alustavan virkavalmistelun tuloksia työstettiin eteenpäin tiiviissä yhteistyössä erityisesti maatalousyrittäjien lomitussääntöjä koskevan lakimuutosehdotuksen kanssa syksystä 2021 alkukesään 2022 Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen lomitussääntöjen neuvottelukunnan alaisessa lomitussääntöjen seurantarikossa, jossa mm. Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT:lla oli edustus.

Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT (KT) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi esityksestä. Samalla KT toteaa, että koska annettu lausuntoaika on kohtuuttoman lyhyt ja ajoittuu kesäloma-aikaan, KT varaa tilaisuuden tarkentaa lausuntoaan myöhemmin elokuun aikana.

Kämäri

2.8.2022

247/04.01.00/2022

Lomituslainsäädännön muuttaminen

Yleistä

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT pitää tärkeänä lähtökohtana sitä, että yrittäjän tarpeiden ja lomittajan työajan yhteensovittamista tarkastellaan kokonaisuudistuksen yhteydessä siten, että lomittajan työn osa-aikaisuutta pystyttäisiin vähentämään. Jos lomituslainsäädäntö tukee työnantajan mahdollisuutta teettää kokoaikatyötä, palvelun tarjoajalla on paremmat mahdollisuudet rekrytoida ja sitouttaa ammattitaitoisia työvoimaa.

Lomituslainsäädäntöä uudistettaessa on huomioitava, että sekä työlainsäädäntö (esimerkiksi työaikalaki) että sovellettava virka- ja työehtosopimus tosiasiassa mahdollistavat työn teettämisen. Lomituslainsäädäntöön liittyvät oikeudet tulisi säädellä siten, että työnantaja voi teettää työt työlainsäädäntöä ja työ- ja virkaehtosopimuksia noudattaen. Esimerkiksi työnantajan tulee voida suunnitella työvuorot etukäteen työlainsäädännön ja työ- ja virkaehtosopimusten edellyttämällä tavalla. Yrittäjien oikeuksia koskevan lainsäädännön tulee tukea työnantajan mahdollisuutta tarjota kokoaikatyötä.

Niin ikään lomituslainsäädäntöä uudistettaessa on tärkeää, että lomitustyön kuormittavuuteen esimerkiksi työaikojen suhteen sekä työturvallisuuteen kiinnitetään riittävästi huomiota.

Näillä on merkitys niin lomitustyön vetovoimaan kuin aiheutuviin kustannuksiin.

Julkisen talouden tilanne huomioon ottaen lomituslainsäädännön uudistaminen ei esimerkiksi sen seurauksena, että palveluja laajennetaan koskemaan myös sivutoimisia maatalousyrittäjiä, saa aiheuttaa kunnille kasvavia kustannuksia.

Lisäksi on tärkeää huolehtia tarvittavien uusien sähköisten tietojärjestelmien (lomitusnetti, työaikajärjestelmät) rahoituksesta.

Tarvittavan lomitustyön määrän oletetaan vähenevän sen seurauksena, että ravi- ja ratsuhevosia ei enää hoidettaisi lomituspalveluin ja että maatalousyrityksellä tulisi olla vähintään yhdeksän kotieläinyksikköä ja että kotieläinten hoitotöiden tulisi viedä vähintään kolme tuntia.

Kustannusten ja myös työaikajärjestelyiden kannalta myönteinen muutos on se, että samassa yrityksessä työskentelevien yrittäjien velvollisuudesta pitää vuosilomaa samanaikaisesti säädetään entistä laajemmin.

Maatalousyrittäjien lomituspalvelulakia koskevat muutosehdotukset

Soveltamisala (3 §)

Ehdotetun pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan lomituspalvelulain soveltamisen edellytyksenä olisi, että maatalousyrityksen kokonaistyöaika päivittäin välttämättömissä kotieläinten hoitotöissä olisi keskimäärin vähintään kolme tuntia päivässä.

Tätä perustellaan sillä, että erittäin lyhytkestoiset lomituspäivät ovat ongelmallisia lomittajien työn ja lomittajien saatavuuden kannalta. Ehdotettu 5 kohta olisi yksi

Kämäri

2.8.2022

247/04.01.00/2022

toimenpide, jolla voitaisiin joissakin tapauksissa vähentää kaikkein lyhyimpiä lomittajan työjaksoja maatalousyrityksessä.

Mikäli tämä muutos johtaa siihen, että työn määrä vähenee, kustannukset eivät lisäänty. Toisaalta säännöksellä ei voida myöskään kaventaa työnantajan työnjohto-oikeutta suunnitella työvuorot tarkoituksenmukaisesti.

Paikallisyksikön velvollisuus järjestää lomituspalveluja (14 §)

Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi uudet 3–6 momentit, joilla selvennettäisiin paikallisyksikön järjestämisvelvollisuutta osin jo olemassa olevaa paikallisyksiköiden noudattamaa käytäntöä vastaavaksi.

Järjestääkseen lomituspalvelut joustavasti ja taloudellisesti paikallisyksiköltä ei voitaisi edellyttää, että paikallisyksikkö järjestäisi lomituspalveluja valtion varoin milloin tahansa ja miten tahansa. Asiaan vaikuttaa lomitustajajärjestelmän kustannusten hillinnän lisäksi vahvasti lomittajien työn näkökulma, eli millaista lomittajan työ on ja löytyykö lomitusalalle tulevaisuudessa työntekijöitä. Lomittajan työpäivä on yleensä kaksiosainen ja matkat kotieläintuotantoa harjoittaviin maatalousyrityksiin pitenevät maatalousyrittäjäverkoston harvenemisen myötä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan paikallisyksikkö järjestäisi maatalousyrittäjälle vuosiloma- ja sijaisapulomituspalvelua siten rajoitetusti, että maatalousyrittäjään tehtäisiin korkeintaan kaksi käyntiä vuorokaudessa.

Lakitekstissä rajoitetaan siis yrityksen oikeutta saada korkeintaan kaksi tiläkäyntiä vuorokaudessa, mutta perustelujen mukaan siinä säädettäisiin nimenomaan lomittajan työjärjestelyistä siten, että kolmatta taikka neljättä käyntiä ei samalta lomittajalta saman vuorokauden aikana voitaisi edellyttää muuna kuin valvontakäynteinä.

KT pitää lähtökohtaisesti hyvänä tavoitteena pyrkiä siihen, että lomittajan työpäivät olisivat yksiosaisia, jos toiminta voidaan näin järjestää. Toiminnan luonne voi kuitenkin edellyttää usein kaksiosaista työpäivää. Useampaan kuin kahteen lomituskäyntiin työpäivän aikana yrittäjällä ei tule olla oikeutta. Työvuorosuunnittelun osalta tulee työnantajalle kuitenkin säilyttää työnjohto-oikeus.

Ehdotetun 4 momentin mukaan paikallisyksiköllä ei olisi velvollisuutta järjestää maatalousyrittäjälle vuosiloma- ja sijaisapulomituspalvelua siltä osin, kuin lomitustehtävät tulisi suorittaa työaikalaisissa (872/2019) tarkoitettuna yötyönä (1 kohta) tai olisivat normaaliin tuotantotapaan nähden poikkeuksellisia (2 kohta).

Ehdotetun 5 momentin mukaan paikallisyksiköllä ei olisi myöskään velvollisuutta järjestää maatalousyrittäjälle päivystysluonteista lomituspalvelua.

KT:n mielestä edellä mainitut säännökset ovat kannatettavia, koska on tärkeää, että lomitustyön kuormittavuuteen esimerkiksi työaikojen suhteen sekä työturvallisuuteen kiinnitetään riittävästi huomiota.

Liialliset epämurkavat työajat, kuten yötyö sekä esimerkiksi velvollisuus varallaoloon vähentäisivät lomitustyön vetovoimaa ja lisääisivät työstä aiheutuvia kustannuksia.

Kämäri

2.8.2022

247/04.01.00/2022

Myös ehdotettu 6 momentti, jonka mukaan paikallisyksiköllä ei olisi velvollisuutta järjestää maatalousyrittäjälle lomituspalvelua, jos paikallisyksiköstä riippumaton, muista olosuhteista johtuva painava syy estäisi lomituspalvelun järjestämisen, on KT:n näemyksen mukaan tarpeellinen.

Lomitusta edeltävät maatalousyrittäjän toimenpiteet (16c §)

Ehdotetun pykälän 2 kohdan mukaan paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja käyttävän maatalousyrittäjän olisi ennen lomituspalvelun alkamista opastettava lomittaja työturvallisuuteen antamalla lomittajalle ohjeet työturvallisuuteen liittyvistä seikoista.

Työnantajalla on jo työturvallisuuslain perusteella vahva velvollisuus huolehtia turvallisuudesta ja terveydestä työssä sekä työhön opastamisessa ja perehdyttämisessä sisältäen laitteiden, koneiden ja työympäristön turvallisuudesta huolehtimisen. Tästä huolimatta saattaa olla tarpeen korostaa erikseen lomituspalvelulaissa yrittäjän velvollisuutta huolehtia osaltaan lomittajan työturvallisuudesta ja ilmoittaa, jos lomituspäivälutehtävien suorittamisessa on jotain poikkeavaa. Perusteluissa voitaisiin myös todeta, että yrittäjä on velvollinen järjestämään toimintansa siten, että työnantaja voi noudattaa työturvallisuuslakia.

Samanaikaisesti pidettävät lomituspäivät (17a §)

Ehdotetun 1 momentin mukaan samassa maatalousyrityksessä työskentelevien maatalousyrittäjien olisi pidettävä vähintään 22 päivää vuosilomastaan samanaikaisesti, jos maatalousyrityksessä olisi enintään 30 kotieläinyksikköä (1 kohta), tai maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen kuluva maatalousyrityksen kokonaistyöaika olisi 8 §:n mukaisesti arvioitu enintään kymmeneksi tunniksi (2 kohta). Ehdotetun 1 momentin myötä entistä useammassa maatalousyrityksessä kaikki maatalousyrittäjät pitäisivät vuosilomapäiviään samoina päivinä.

Sääntelyllä pyritään lisäämään osa-aikaisten lomittajien työtunteja maatalousyrityksissä lomittajien toimeentulomahdollisuuksien parantamiseksi ja lomittajien työn houkuttelevuuden lisäämiseksi. Sääntelyllä on tarkoitus myös vähentää lomittajien matkustusta. Velvoite samaan aikaan pidettävistä vuosilomapäivistä on yksi harvoista mahdollisista tehokkaista keinoista säästää lomitustjärjestelmän kustannuksissa, jos palvelujen supistaminen ja niistä perittävien maksujen korottaminen jätetään huomiotta.

KT pitää esitettyä muutosta tarkoituksenmukaisena.

Toisaalta ehdotetun 17 a pykälän 1 momentin soveltamisessa on otettava huomioon se tosiasia, että kaikki lomittajat eivät välttämättä työkykyhaasteidensa johdosta jaksata tehdä pitkiä raskaita työpäiviä. Työpäivien raskauteen vaikuttavat myös lomittajien pidentyvät työmatkat, jotka johtuvat maatalousyritysten määrän vähentymisestä ja maatalousyritysten verkoston harvenemisesta. Näin ollen ehdotettua 17 a pykälän 1 momenttia voitaisiin tarvittaessa soveltaa myös niin, että esimerkiksi yksi kalenteriviikko lomitettavassa maatalousyrityksessä jaettaisiin kahden lomittajan kesken tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kämäri

2.8.2022

247/04.01.00/2022

26 § Korvaus itse järjestetystä lomituksesta

Yksityisen maatalouslomituspalvelun tarjonnan kehittymisen tukemiseksi ehdotetaan, että maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 26 §:ssä tarkoitettua kustannuskorvausta nostettaisiin.

KT vastustaa esitystä, jonka mukaan itse järjestetyn maatalouslomituspalvelun aiheuttamista kustannuksista maksettavan korvauksen tasoa nostettaisiin. Ei ole perusteltua, että yksityiselle korvattaisiin paremmin kuin kunnan järjestämää palvelua. Se, että yrittäjä järjestää palvelut yksityisenä alueella, jolla kunnallisia lomituspalveluita on tarjolla, vähentää kuntapalveluna teetettävän työn määrää ja siten myös vähentää mahdollisuutta tarjota maatalouslomittajille lisää työtunteja. Ei myöskään ole perusteltua, että yrittäjän itse valitsemalle lomittajalle, esim. lähisukulaislomittajalle, maksettava korvaus olisi suurempi, kuin kunnan lomittajalle.

KUNTA- JA HYVINVOINTIALUEYÖNANTAJAT KT

Neuvottelupäällikkö

Anne Kiiski

Johtava työmarkkina-asiamies

Suvi Kämäri